

SOUROULLAS KAY AND ZANNETTOS V. CYPRUS (№ 1618/18)

Обставини справи

Справа стосувалася, по-перше, питання про те, чи можна вважати кримінальне провадження «справедливим» у розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції, якщо він призвів до винесення обвинувального вироку, який значною мірою ґрунтувався на свідченнях співучасника, якому було надано імунітет від кримінального переслідування. По-друге, справа стосувалася того, чи було порушення підпункту «b» пункту 3 статті 6 у поєднанні з пунктом 1 статті 6 Конвенції, оскільки заявникам не було надано належних можливостей для підготовки свого захисту.

У цій справі пан Gregoris Souroullas Kay (перший заявник) та пан Venizelos Zannettos (другий заявник) є громадянами Кіпру, які проживають у місті Ларнака.

У 2013 році було розпочато розслідування щодо укладення підозрілої земельної угоди в Дромолаксії (Dromolaxia) поблизу аеропорту Ларнака. Влада підозрювала, що первісний власник земельної ділянки, турецький кіпріот, не мав права на її продаж, і була занепокоєна цією невдалою інвестицією, яку здійснив пенсійний фонд CYTA державного телекомунікаційного провайдера.

В рамках розслідування було проведено обшук офісів приватної компанії, що придбала землю, та будинку її директора N.L. Він був підприємцем, який займався нерухомістю, і головою ALKI Larnaca, футбольного клубу, який мав фінансові проблеми і був пов'язаний з політичною партією AKEL. Під час обшуків поліція вилучила жорсткі диски комп'ютерів. 10 вересня 2013 року N. L. був звинувачений у хабарництві.

Через два дні N. L. зв'язався зі слідством і повідомив про готовність до співпраці та свідчень на стороні обвинувачення. Протягом наступних двох місяців він зробив чотири письмові заяви про те, що хабарі були надані в рамках змови з метою продажу землі пенсійному фонду CYTA за завищеною ціною; він визнав свою вину; також він визнав, що до цього причетні ще семеро інших осіб та одна компанія, в тому числі заявники; він заявив, що пан Souroullas відмив гроші, отримані від хабаря представнику профспілки CYTA; і що пан Zannettos, фінансовий директор партії AKEL, погрожував заблокувати угоду, якщо N.L. не виплатить особисті кредити, взяті колишніми керівниками ФК ALKI для зміцнення фінансового становища клубу.

Разом з іншими обвинуваченими заявники були затримані. Пану Souroullas було пред'явлено обвинувачення у змові з метою вчинення вимагання, у вимаганні та відмиванні грошей, а пану Zannettos – у вимаганні. За рекомендацією слідчого Генеральний прокурор вирішив не пред'являти N. L. обвинувачення.

Обвинувачення були передані до суду міста Ларнака, а N. L. отримав імунітет від кримінального переслідування.

Під час розгляду справи в суді N. L. давав свідчення протягом п'яти повних днів. Обвинувачення представило докази, знайдені на жорстких дисках N. L., пов'язаних з компанією Polleson Holdings Ltd. (єдиним уповноваженим підписантом якої був пан Souroullas), які підтверджували, що змовники підготували документи для прикриття хабаря, і що пан Souroullas, відповідно, знав про незаконне походження грошей, які він поклав на рахунок компанії Polleson. Адвокат заявників звернувся до суду з клопотанням надати доступ до змісту цього диска (судова копія жорсткого диска), однак йому було відмовлено.

22 грудня 2014 року суд присяжних визнав пана Souroullas винним у відмиванні грошей, а пана Zannettos – у вимаганні. Заявників було засуджено до шести з половиною і трьох з половиною років позбавлення волі відповідно. Суд врахував свідчення N. L., оскільки він «відповідав зі зразковою послідовністю і докладністю ... з манерою людини, яка цілком очевидно говорила правду».

Згодом Верховний Суд переглянув вирок. Однак, він не скасовував висновки суду присяжних щодо доказів, наданих N. L. Верховний Суд постановив, що відмова в доступі до змісту диска обвинувачення не поставила захист у невідгідне становище, оскільки захист мав власну копію диска, яка містила всі документи, що використовувалися в судовому процесі

Посилаючись на пункт 1 та підпункт «b» пункту 3 статті 6 Конвенції (право на справедливий судовий розгляд / право на достатній час і можливості для підготовки захисту) заявники скаржилися, зокрема, на те, що їхні обвинувальні вирoki ґрунтувалися виключно на свідченнях співучасника, якому був наданий імунітет, а також на відсутність доступу до даних щодо копії диска обвинувачення для встановлення змови між обвинуваченням і N. L.

Оцінка Суду

I. Щодо стверджуваного порушення пункту 1 статті 6 Конвенції

У контексті цих скарг ЄСПЛ повторив, що не існує правил щодо того, як слід оцінювати докази за пунктом 1 статті 6 Конвенції. ЄСПЛ може втрутитися лише тоді, коли національний суд оцінив докази свавільно або явно необґрунтовано. Не існує конкретної заборони для національного суду покладатися на обвинувальні свідчення, надані співучасником. Однак, оскільки це може призвести до несправедливого судового розгляду, ЄСПЛ оцінює справедливість кримінального провадження в цілому, в тому числі такі свідчення.

Здійснюючи таку оцінку, ЄСПЛ розглядає провадження в цілому, включаючи спосіб отримання доказів, беручи до уваги процесуальні права захисту, а також інтереси громадськості та потерпілих у належному кримінальному переслідуванні злочинів (див. *Schatschaschwili v. Germany* [ВП], № 9154/10, §§ 100 та 101, 15 грудня 2015 року; *Pačić v. Croatia*, № 47082/12, § 27, 29 березня 2016 року; та *Ibrahim and Others v. the United Kingdom* [ВП], №№ 50541/08, 50571/08, 50573/08 та 40351/09, §§ 250-251, ECHR 2016) та, за потреби, права свідків (див., наприклад, *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom* [ВП], №№ 26766/05 та 22228/06, § 118, ECHR 2011).

Оцінюючи вплив викривальних показань, наданих співучасником, на справедливість провадження в цілому ЄСПЛ ураховує, *inter alia*, чи: – знав захист особу свідка; – знав захист про існування домовленості зі стороною обвинувачення; – було переглянуто національним судом цю домовленість; – розглянув національний суд усі можливі переваги, отримані свідком; – обговорювалася домовленість під час судового розгляду; – мав захист можливість перевірити свідчення свідка; – мав захист можливість перевірити докази членів групи обвинувачення, які брали участь у справі; – був обізнаний національний суд про підводні камені покладання на свідчення співучасника; – чи обережно підходив національний суд до свідчень; – чи детально національний суд пояснив, чому він повірив свідку; – існували незаплямовані підтверджуючі докази; – переглянув апеляційний суд висновки суду першої інстанції щодо свідка; та – чи розглядалося питання всіма судами, що розглядали різні апеляції (див. справу *Xenofontos and Others v. Cyprus*, № 68725/16 та 2 інших, § 79, 25 жовтня 2022 року, з подальшими посиланнями) (пункт 62 рішення).

ЄСПЛ зазначив, що у цій справі заявники не змогли довести, що між N. L. і обвинуваченням існувала угода. Суд першої інстанції розумів та врахував проблемні питання, пов'язані з використанням таких свідчень. Заявники знали особу N. L. та досягнуті домовленості, а також мали можливість провести перехресний допит N. L. ЄСПЛ також взяв до уваги висновки кіпрських судів про те, що існували й інші докази, на підставі яких було винесено обвинувальні вироки. Суд присяжних ретельно вивчив і пояснив, чому саме він прийняв свідчення N. L. Крім того, Верховний Суд згодом переглянув обвинувальний вирок.

Враховуючи зазначене, ЄСПЛ виснував, що судовий розгляд у справі заявників не був скомпрометований свідченнями N. L., а тому не було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

II. Щодо стверджуваного порушення підпункту «b» пункту 3 статті 6 у поєднанні з пунктом 1 статті 6 Конвенції

ЄСПЛ нагадав, що нерозкриття стороні захисту речових доказів, які могли б дозволити обвинуваченому виправдати себе або пом'якшити покарання, є порушенням права, гарантованого статтею 6 Конвенції. Однак, для запитів про надання матеріалів повинні бути підстави, яким має бути надана оцінка національними судами.

У цій справі ЄСПЛ визнав, що дані, про доступ до яких клопотали заявники під час судового розгляду, а саме: доступ до змісту диска обвинувачення, в принципі, є доказами. Водночас він зауважив, що національні суди відхилили клопотання заявників вмотивованими рішеннями, розглянувши аргументи заявників. Крім того, зміст жорсткого диска був доступний стороні захисту, а отримання його копії саме по собі не допомогло б захисту і, в будь-якому випадку, аргументи заявників у зв'язку з цим були суто гіпотетичними.

У зв'язку із зазначеним ЄСПЛ дійшов висновку про відсутність порушення підпункту «b» пункту 3 статті 6 Конвенції.

Висновок

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) щодо покладання судів на показання співучасника заявника.

Відсутність порушення пункту 1 та підпункту «b» пункту 3 статті 6 Конвенції.

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 26 листопада 2024 року й набуло статусу остаточного 28 квітня 2025 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.